

Wainwright gegn Bretlandi
Dómur frá 26. september 2006
Mál nr. 12350/04

3. gr. Bann við pyndingum
8. gr. Friðhelgi einkalífs og fjölskyldu
13. gr. Réttur til raunhæfs úrræðis til að leita réttar síns
Líkamsleit. Fangelsisreglur. Bótaskylda stjórnvalda.

1. Málsatvik

Kærendur, mæðginin Mary (f. 1953) og Alan Wainwright (f. 1975), eru breskir ríkisborgarar og búsett í Leeds. Sonurinn þjáist af hreyfihömlun og er þroskaheftur. Í ágúst 1996 var annar sonur Mary Wainwright, Patrick O'Neill, handtekinn vegna gruns um manndráp og úrskurðaður í gæsluvarðhald. Þar sem hann var grunaður um vörslu og neyslu fíkniefna innan fangelsisins hafði fangelsisstjórinn fyrirskipað að líkamsleit yrði framkvæmd á öllum sem hugðust heimsækja hann. Kærendum var ókunnugt um þessi fyrirmæli þegar þau fóru að heimsækja Patrick í fangelsið 2. janúar 1997. Þar var þeim sagt að til staði að framkvæma líkamsleit á þeim, þar sem grunur léki á að þau hefðu fíkniefni meðferðis. Jafnframt var þeim sagt að ef þau neituðu fengju þau ekki að hitta fangann.

Tveir kvenkyns fangaverðir fóru því næst með Mary Wainwright í lítið herbergi, þar sem henni var gert að afklæðast. Kynfæri hennar og endaparmsop voru skoðuð, en engin snerting fór fram. Þrátt fyrir það fannst henni sér ógnað af fangavörðunum og þorði ekki annað en að fylgja öllum fyrirmælum þeirra. Þá óttaðist hún, þar sem ekki var dregið fyrir glugga í herberginu, að hver sem ætti leið framhjá og liti á gluggana sæi hana hálfnakta. Meðan á leitinni stóð leið henni mjög illa, hún grét og skalf. Að leitinni aflokinni var hún látin undirrita samþykkisyfirlýsingu vegna líkamsleitarinnar, en meðfylgjandi því plaggi voru lýsingar á því hvernig leit skyldi fara fram.

Tveir karlkyns fangaverðir fóru með Alan Wainwright í annað herbergi. Að beiðni þeirra fór hann úr að ofan, og var þá þuklaður, meðal annars potað í handarkrika hans. Þá var honum sagt að afklæðast að neðan, sem hann gerði, grátandi og skjálfandi. Annar varðanna skoðaði hann svo þar sem hann var að allsnakinn, lyfti upp getnaðarlim hans og dró forhúðina aftur. Að því búnu var hann látinn undirrita samþykkisyfirlýsingu, þrátt fyrir staðhæfingu hans um að hann gæti ekki lesið.

Meðan á heimsókn þeirra í fangelsinu stóð var Alan Wainwright miður sín og taugaspenntur en Mary Wainwright fór oft á salernið til að kasta upp og gráta.

Sálfræðingur sem hún fór síðar til staðhæfði að þessi reynsla hefði aukið á þunglyndi hennar. Sami sálfræðingur rannsakaði Alan Wainwright og komst að þeirri niðurstöðu að hann þjáðist af þunglyndi og áfallaröskun vegna þessa atburðar.

Kærendur höfðuðu skaðabótamál gegn breska ríkinu en niðurstaða breskra dómstóla var sú Alan Wainwright voru greiddar bætur en ekki hefði verið brotið gegn Mary Wainwright og var ríkið sýknað af kröfu hennar.

2. Meðferð málsins hjá Mannréttindadómstólnum

Kæran

Kærendur héldu því fram að brotið hefði verið á réttindum þeirra samkvæmt sáttmálanum og var þar vísað til 3. gr. um bann við pyndingum, ómannúðlegri eða vanvirðandi meðferð, 8. gr. um friðhelgi einkalífs og fjölskyldu og 13. gr. um rétt til raunhæfs úrræðis til að leita réttar síns.

Niðurstaða

Um 3. og 8. gr.: Dómstóllinn féllst á að með hliðsjón af eiturlyfjavanda í fangelsum gæti verið réttlætanlegt að leita á gestum er þangað kæmu. Hins vegar fæli slíkt í sér íþyngjandi aðgerðir gagnvart fólki sem hvorki hefði verið dæmt fyrir afbrot né lægi undir rökstuddum grun um að hafa framið brot. Dómstóllinn leit til þess að breskir dómstólar höfðu komist að þeirri niðurstöðu að fangaverðir hefðu ekki farið að reglum við umræddar aðstæður og sýnt af sér slæleg vinnubrögð.

Sérstaklega var tekið til þess að kærendur fengu ekki samþykkisyfirlýsingar til undirritunar fyrr en eftir leit og þeim því gert ókleift að veita upplýst samþykki áður en leit fór fram. Þá var brotin sú regla að þeir sem sættu leit ættu aðeins að vera hálfnaktir. Enn fremur hefði Mary Wainwright sést utan frá í gegnum glugga, en starfsmenn fangelsisins hefðu átt að gæta að því að farið væri að settum reglum, m.a. með því að draga tjöld fyrir glugga við þessar aðstæður. Dómstóllinn leit til þess að ekki kom til snertingar af hálfu fangavarða, nema gagnvart Alan Wainwright, og hefðu breskir dómstólar þegar dæmt honum bætur fyrir það. Þótt leitin hefði mátt fara fram með meiri sæmd og hún vafalaust verið kærendum þungbær var hún ekki svo harkaleg að varðað gæti við 3. gr. sáttmálans.

Dómstóllinn tók því næst 8. gr. til skoðunar. Þó að fallist væri á lögmæti þess að berjast gegn eiturlyfjavanda í fangelsum taldi dómstóllinn að aðferðir sem beitt var við leitina væru ekki í samræmi við markmiðið. Við leit á almennum borgurum yrði að fara að skýrum reglum og vernda virðingu og mannhelgi þeirra sem í hlut ættu. Dómstóllinn taldi að í ljósi þess að ekki hefði borið nauðsyn til þess að framkvæma líkamsleit gagnvart kærendum með þessum hætti hefði verið brotið gegn rétti þeirra samkvæmt 8. gr. sáttmálans.

Um 13. gr.: Kærendur höfðu gert kröfur um bótageiðslur fyrir breskum dómstólum. Það hafði reynst árangurslaust, nema hvað varðaði bætur til Alan Wainwright. Það var álit æðsta dómstóls Bretlands að vanræksla fangavarða á því að fylgja settum reglum, gæti ekki orðið grundvöllur bótaskyldu, sér í lagi þar sem ekki hefði verið um að ræða árás á einkalíf kærenda. Mannréttindadómstóllinn taldi að í ljósi þessa hefði kærendum ekki staðið til boða raunhæft úrræði til að leita réttar síns samkvæmt 8. gr. sáttmálans.

Það var því niðurstaða dómstólsins að brotið hefði verið gegn rétti kærenda samkvæmt 8. og 13. gr. sáttmálans. Kærendum voru með vísan til 41. gr. sáttmálans dæmdar 17.500 evrur í málskostnað og 6.000 evrur í miskabætur.